

- чётко логически выстроенная структура учебника, тщательно подобранный, хорошо скомпонованный и поданный материал каждого раздела: от общего к частному, логическое обобщение, представленное в блоке заданий, и углубление знаний в виде заданий для самоподготовки;

- отдельно хочется отметить предложенные авторами задания: их разнообразие, разноплановость, теоретическое и практическое значение.

Книга содержит достаточно большое количество иллюстративного материала: фотографии, репродукции картин, портреты. Возможно, следовало бы в некоторых разделах представить в качестве иллюстрации географические карты, где было бы видно место Чехии в Европе (например, место Чехии в Австро-Венгерской монархии), не помешала бы и карта современной Чешской Республики с её административно-территориальным устройством в заключительном разделе, посвящённом чешским государственным реалиям. Может быть, в перспективе авторам можно продумать мультимедийное приложение в виде CD или DVD-диска, где можно было бы представить аудио- и видео- материалы: фрагменты музыкальных произведений, видеосоюжеты, более объёмный иллюстративный материал, интерактивные задания, презентации и т.п.

Учебное пособие практически полностью написано на чешском языке, что делает возможным использование учебника не только в украиноязычной аудитории. Уровень языка предполагает достаточно уверенное владение студентами чешским языком (уровень B1 – B2). Пособие может быть использовано на старших курсах: на различных теоретических и практических занятиях и курсах, посвящённых истории и культуре Чехии, лекциях по истории чешского литературного языка, для практического перевода. На базе данного пособия могут читаться и различные спецкурсы, например, «Чехия: язык и культура».

доц. Савченко А.В. (Санкт-Петербург, Росія)

**Книга з порівняльного казкознавства:
Рецензія на видання Л. Г. Мушкетик «Людина в народній казці
Українських Карпат: на матеріалі оповідальної традиції
українців та угорців». – Київ: ДСГ, 2010. – 321 с.**

Интерес до людини як феномена є прикметою нашого часу. Особливо плідним в гуманітарних науках є комплексний розгляд людини за допомогою різних наук, про що ще на початку минулого століття писав основоположник філософської антропології Макс Шелер. Антропоцентризм і гуманізм є яскравими ознаками фольклору і зокрема народної казки, яка сконцентрувала в собі досвід і мудрість, накопичені людством упродовж віків. Цим питанням і присвячена монографія Лесі Мушкетик, яка вирішила розглянути ці проблеми на зіставному матеріалі двох значно відмінних мовою й культурою традицій – української та угорської. Сама дослідниця упродовж багатьох років працює над студіями слов'янсько-угорських зв'язків у фольклорі та фольклористичній культурі в цілому, є популяризатором української культури в Угорщині і угорської – в Україні. Вона переклала також шereg угорських художніх творів українською мовою, написала книгу з перекладознавства.

Щодо монографії, то слід відзначити, що людина тут розглядається в широкому аспекті і різними методами, тому після Вступу у першому розділі подано погляди на людину з різних царин людської думки – від міфології та релігії до філософських, психологічних, містичних течій сучасності. Для цього авторка виокремлює поняття антропоцентризму, як основної світоглядної моделі Європи та описує його версії

впродовж історичного розвитку. Вона зупиняється також на сучасних антропоцентричних підходах у філологічній науці, зокрема мовознавстві та фольклористиці.

Аналізуючи безпосередньо саму казку, Л. Мушкетик виокремлює її основні антропоцентри – це герой та персонажі, казкар, слухачі. Опис антропоцентрів вона здійснює на численних прикладах західноукраїнських та угорських казок історико-культурного регіону Українських Карпат, де склалася особлива етнолокальна традиція, переплелися шляхи різних культур. Дослідниця робить висновок, що персонажі казок, на відміну від літературних персонажів, є не індивідуалізованими, схематичними, типовими, вони наділені рисами «групової індивідуалізації». Мушкетик вірно наголошує на такій особливості казки, як її героєцентричність, це ознака, яку ми спостерігаємо ще в текстах перших античних романів. Тому герой казки – це соціально-ідеологічний канон, зразок для наслідування, прекрасний як зовнішньо, так і внутрішньо. Він є ідеалом людини, наближеним до ідеалу всього людства. І хоча, як гадає дослідниця, образ героя не розвивається упродовж сюжету, сама еволюція його морально-психологічних якостей відображає еволюцію ціннісних орієнтирів людини.

У даному розділі, на нашу думку, наочно і широко продемонстровано особливості казкових антропонімів регіону, на які вплинули також іноетнічні традиції поляків, румунів, росіян та ін. З рис негативних персонажів переконуючим є опис людської скупості (на матеріалі казки «Смерть кумою»); свої висновки дослідниця підкріплює мудрими сентенціями з Біблії, філософських трактатів, психологічних студій тощо. Наступний антропоцентр казки – казкар, проаналізований Л. Мушкетик з урахуванням сучасних комунікативних підходів до ролі оповідача, як автор-функції, а також казки як широкого дискурсу. Особливо багато ілюстративного матеріалу зібрано нею по фольклору та казкарям Закарпаття – українським та угорським, що є логічним у зв'язку з обсягами матеріалу по даній тематиці. Значну увагу вона присвячує питанням збирання та публікації фольклору в регіоні.

До подальшого аналізу Мушкетик залучає популярне в культурології поняття картини світу, що дозволяє глибше і різнобічніше вивчити матеріал. Так, вона виокремлює найважливіші концепти народної казки та найхарактерніші бінарні опозиції, які формувалися протягом віків і відображають як найдревніший період існування людства, так і сучасніші напластування. Це основна дихотомія хороший – поганий та її численні похідні, зокрема соціально значимі: бідний/багатий, старий/молодий, чоловік/жінка та ін. Аналізуючи окремі концепти, вона відмічає їх суперечливу природу, оскільки такою є сама сутність людини, відірваної від природного оточення. Тому значну увагу вона приділяє так званій екологічності народної казки, витоки якої ведуть в далеке минуле та на диво злободенно сприймаються зараз. Власне, в дослідженні чітко звучить думка про міфологічну основу казки і напластування пізніших часів, набуття нових смислів і значень, що можна простежити на прикладі народної релігії казки, де біблійні історії пристосовано до народних поглядів.

Казка є мистецьким твором глибокого філософського наповнення. Загальнолюдські філософські та психологічні проблеми авторка зачіпає в розділі про людські бажання, зокрема цікавим нам видався опис концепту «щастя», який зроблено, з одного боку, в онтологічному аспекті як синонім «долі» (доля/недоля, щастя/біда), з іншого – в підрозділі про горизонти людських бажань. Так, в угорській казці «Сорочка щасливої людини» бідний дроворуб, навіть не маючи сорочки на тілі, виявляється щасливішим від короля, що страждає від пересити. Істотною, нарешті, є думка про те, те що світ казки – це насамперед світ родини, сім'ї, а не роду, як в обрядовому фольклорі.

Цілу главу роботи дослідниця присвячує мадьяризмам в українському фольклорі регіону. У структурі запозичень вона виділяє окремі сюжети й мотиви, формули, дійових

осіб, назви персонажів, й природно, окремі лексичні запозичення, які змінюються, пристосовуються до системи іншої мови та культури. В український фольклор регіону, зокрема Закарпаття, увійшов образ угорського короля Матяша, як справедливого і мудрого правителя. Ці питання є ще маловивченими в сучасній українській науці.

Висновки Л. Мушкетик є переконливими і узагальнюючими. Це, зокрема спостереження, що моделі розвитку антропоцентричних систем в сюжетах різних казок є ідентичними, незалежно від національної приналежності і тому такою разючою є подібність казок світу. Або ж про те, що казка закладає базові соціокультурні взаємозв'язки людини з довкіллям, тваринним і рослинним світом, з іншою людиною, як самою собою.

Свої думки авторка проектує на сучасність, життєсвіт сучасної людини. Вона вважає, що «основні цінності й ідеали казки лишаються актуальними і в наш час, адже людина, не зважаючи на кардинальну зміну свого зовнішнього простору, мало змінилася у внутрішньому. Хоча й мають місце певні модифікації та переакцентуації в системі загальнолюдських цінностей та ідеалів, поглядів на світ, до прикладу, прагнення до зближення, медіації окремих соціальних бінарній, таких, як чоловік – жінка, свій – чужий, молодий – старий та ін. Актуалізуються давні екологічні настанови казки, переглядаються споживацькі погляди на природу. Водночас слабнуть родинні зв'язки та цінність сім'ї, егоцентризм стає способом існування» (с. 290).

І можливо, після прочитання даної книги, у стрімкому вирі сьогодення багатовікова мудрість народної казки спонукає нас замислитися й іншими очима глянути на сучасний світ і самих себе.

проф. Степовик Д.В. (Київ, Україна)

ЗДОБУТКИ СУЧАСНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Рецензія на «Українсько-російсько-угорський словник лінгвістичної термінології» К. Адягаші, О.Л. Паламарчук, О.С. Снитко, Г.П. Стрельчук, К. Балаж, Н.Л. Білик, М.В. Шевченко (Київ, 2011)

Дослідження українсько-російсько-угорських мовних контактів розпочалися в першій половині XIX сторіччя, хронологічно цей період збігається і з зацікавленням українською мовою в Угорщині, результатом чого стали розвідки угорських учених про місце українських говорів серед інших слов'янських і неслов'янських народів (статті Л. Чопя, вихід друком 1883 року «Русько-мадярського словаря», «Русинсько-мадярського словаря глаголувъ» А. Годинки, факсиміле якого видано в Ниредьгазі 1991 року).

З часом продовжує зростати інтерес до укладання словників, розмовників (Дебреценське видання «Українського розмовника» 1973 року П. Мішлеї, «Українсько-угорського словника» 1963 року Л. Катона).

У зв'язку з тим, що українську мову починають викладати з 1989 року в Будапештському університеті, з 1991 року – в Сегедському та Печському, з 1992 року – в Дебреценському університеті, на кафедрі української та русинської мов у Ниредьгазському педагогічному інституті, виникла нагальна потреба у створенні термінологічного словника, призначеного для фахівців-філологів, студентів, аспірантів, викладачів як українців, русистів, так і спеціалістів із угорської мови. А тому, підготовлений до друку «Українсько-російсько-угорський словник лінгвістичної термінології» є на часі, оскільки охоплює найбільш уживану лінгвістичну термінологію в галузі фонетики, фонології, граматики, лексикології,